

УДК 658.336

МОТИВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКУ

Лепьохіна І.О., к.е.н., доцент, докторант Класичного приватного університету

Лепьохіна І.О. Мотиваційний процес економічної активності трудових ресурсів підприємств в умовах ринку

Досліджено фактори, що впливають на мотиваційний процес економічної активності трудових ресурсів підприємств. Нами встановлено, що до таких факторів відносяться: економічні, законодавчі чинники, соціально-економічні умови життєдіяльності, мобільність, соціально-демографічні, демоекономічні, соціально-психологічні. Визначено, що економічні чинники: потреба в робочій силі, рівень оплати праці та його співвідношення з прожитковим мінімумом, можливості працевлаштування після перекваліфікації; рівень номінальних доходів, в значній мірі впливають на економічну активність персоналу підприємств. Законодавчі та соціально-економічні чинники; мобільність (професійна, за видами економічної діяльності, територіальна); соціально-демографічні, соціально-психологічні і демоекономічні чинники суттєво впливають на рівень інтенсивності економічної діяльності і наявність підприємницьких здібностей трудових ресурсів підприємств. Нами обґрунтована побудова аналітичної моделі, що встановлює залежність виручки від реалізації підприємства, що визначається, з одного боку, використанням основних засобів і часткою прибутку, що направляється на інноваційну діяльність, а також впливом соціально-економічного середовища, в якому функціонує підприємство і якісними показниками з іншого. На можливості підприємства здійснювати інноваційну діяльність великий вплив чинять внутрішнє і зовнішнє середовище. Встановлено взаємозалежність розміру засобів працівників, що направляються на забезпечення зацікавленості, в досягненні високих результатів трудової діяльності і вкладень (інвестицій) в підвищення ефективності використання основних засобів. Запропоновано співвідношення між значеннями ефективності використання трудових ресурсів, які визначають умови оптимальності розподілу засобів, що інвестуються на розвиток і на споживання.

Лепехина И.А. Мотивационный процесс экономической активности трудовых ресурсов предприятий в условиях рынка

Исследованы факторы, влияющие на мотивационный процесс экономической активности трудовых ресурсов предприятий. Нами установлено, что к таким факторам относятся: экономические, законодательные факторы, социально-экономические условия жизнедеятельности, мобильность, социально-демографические, демоекономические, социально-психологические. Определено, что экономические факторы: потребность в рабочей силе, уровень оплаты труда и его соотношение с прожиточным минимумом, возможности трудоустройства после переквалификации, уровень номинальных доходов, в значительной степени влияют на экономическую активность персонала предприятий. Законодательные и социально-экономические факторы; мобильность (профессиональная, по видам экономической деятельности, территориальная) социально-демографические, социально-психологические и демоекономических факторы существенно влияют на уровень интенсивности экономической деятельности и наличие предпринимательских способностей трудовых ресурсов предприятий. Нами обосновано построение аналитической модели, устанавливающей зависимость выручки от реализации предприятия, определяется, с одной стороны, использованием основных средств и долей прибыли, направляемой на инновационную деятельность, а также влиянием социально-экономической среды, в которой функционирует предприятие и качественным показателем с другое. На возможности предприятия осуществлять инновационную деятельность большое влияние оказывают внутренняя и внешняя среда. Установлено взаимозависимость размера средств работников, направляемых на обеспечение заинтересованности, в достижении высоких результатов трудовой деятельности и вложений (инвестиций) в повышение эффективности использования основных средств. Предложено соотношение между значениями эффективности использования трудовых ресурсов, которые определяют условия оптимальности распределения инвестируемых средств на развитие и на потребление.

Lepohina I. Economic activity's motivation process of the enterprises labor force in market conditions

Factors that influence on the economic activity's motivation process of the enterprises' labor force are examined. We have found out that these factors are: economic, legislative, socio-economic living conditions, mobility, sociodemographic, demoeconomic, social-psychological. The following economic factors that significantly influence the staff's economic activity have been determined: labor force needs, relation between wage level and living wage, job placement possibility after retraining, minimum income level. Legislative and socio-economic factors; mobility (professional, according to the types of economic activity, territorial); sociodemographic, social-psychological and demoeconomic factors have substantial impact on the economic activity's intensity level, enterprises' entrepreneurial skills. We have validated an analytical model construction that demonstrates correlation between revenue determined on the one side by the fixed assets application and profits part directed to innovation activity, also under the influence of enterprise's socio-economic environment and qualitative indicators on the other hand. Enterprise's capacity to conduct

innovative activity is greatly influenced by its internal and external environment. Interrelations between employees' funds size channeled into motivation maintenance, economic activity's high results and investments in the fixed assets' enhancement of efficiency are determined. Balance between labor expenditure efficiency valuations that determine conditions of optimal funds distribution directed to development or consumption is proposed.

Постановка проблеми. Нами встановлено, що державна політика оплати праці реалізується через механізм її регулювання. Останній є складовою частиною загального механізму реалізації соціально-економічної політики держави. Мотивація економічної активності населення – це процес свідомого вибору певної лінії поведінки з метою підвищення продуктивності праці зайнятого населення та активності безробітного у сфері пошуку роботи та підвищення конкурентоспроможності. Нами встановлено, що ефективність роботи виробничого підприємства визначається зацікавленістю трудового колективу в його результатах, а отже, залежить від системи матеріальних і моральних стимулів. Недооцінка впливу цього чинника призводить до зниження ефективності функціонування виробничої системи.

Виклад основного матеріалу. Формування соціально орієнтованої ринкової економіки не може сприйматися працівниками як сенс і мета їхньої праці. Сенс праці не зможе бути зведений також і до матеріальної зацікавленості. Для формування сильної трудової мотивації необхідно, щоб зміст праці виходив за рамки задоволення тільки особистих матеріальних потреб людини.

Вирішити проблему не в змозі ні приватизація (хоча вона й ліквідувала монополію держави на робочі місця, але не стимулює, принаймні, на сучасному етапі, зростання кваліфікації, розвитку ініціативи, творчості в роботі), ні вивільнення робочої сили та створення конкуренції на ринку праці, також не спонукають до формування сильної трудової мотивації, хоча й призупиняють процеси подальшої деградації робочої сили. Головне завдання сьогодні, з погляду мотиваційних процесів – зробити кожного не стільки власником засобів виробництва, скільки власником робочої сили. На характер мотиваційного процесу економічної активності ресурсів праці значною мірою впливають різні чинники.

З нашої точки зору, це такі фактори: економічні: потреба в робочій силі, рівень оплати праці та його співвідношення з прожитковим мінімумом, можливості працевлаштування після перекваліфікації; рівень номінальних доходів; законодавчі чинники; соціально-економічні умови життєдіяльності: психологічні настанови й економічні стимули економічної активності населення; мобільність (професійна, за видами економічної діяльності, територіальна), ставлення до легальної і нелегальної економічної діяльності, готовність до зміни при необхідності первинних умов своєї економічної діяльності, налаштованість на певний рівень інтенсивності економічної діяльності, орієнтація на часткову, повну або вторинну зайнятість; соціально-демографічні: стать, вік, професія, трудовий стаж, особистий досвід, загальна й професійна культура, спрямованість інтересів, ціннісні орієнтації, сімейний стан, наявність малолітніх дітей, утриманців і членів сім'ї, які потребують систематичного догляду, стан здоров'я; демо економічні: рівень освіти і професійно-кваліфікаційна підготовка, рівень доходів і їх співвідношення з можливим заробітком, наявність інших (крім заробітної плати) джерел життєдіяльності; соціально-психологічні: мобільність (професійна, галузева, територіальна), ставлення до легальної і нелегальної економічної діяльності, готовність до зміни при необхідності первинних умов своєї економічної діяльності, настанови на рівень інтенсивності економічної діяльності, орієнтація на часткову, повну або вторинну зайнятість, наявність підприємницьких здібностей.

Якщо економічні результати підприємства умовно представити такими, що складаються з двох принципових доданків: показників використання людських ресурсів і показників використання виробничого апарату (основних засобів). Тоді рівень цих доданків залежатиме від розміру засобів працівників, що направляються на забезпечення зацікавленості, в досягненні високих результатів трудової діяльності P_{zp} , і вкладень (інвестицій) в підвищення ефективності використання основних засобів P_{inv} .

Позначимо: P – наявні ресурси підприємства, $P = P_{inv} + P_{zp}$,

$\alpha_{zp} = P_{zp} : P$, $\alpha_{inv} = P_{inv} : P$; отже $\alpha_{inv} + \alpha_{zp} = 1$.

Частка прибутку α_{inv} характеризує міру відношення (уваги) підприємства до інноваційної діяльності, а частка прибутку α_{zp} – його відношення до питань матеріальної забезпеченості працівників, тоді треба знайти такі значення α_{inv} і α_{zp} , при яких сумарний ефект від вкладення засобів в розвиток підприємства і на матеріальне забезпечення буде максимальним. При цьому визначуваний ефект розраховується з допущення, що співвідношення між α_{inv} і α_{zp} зберігається незмінним впродовж тривалого часу; крім того, цей ефект мається на увазі як середньостатистичний, оскільки реально при $\alpha_{inv} = \text{const}$, $\alpha_{zp} = \text{const}$ матимуть місце якісь коливання.

Результат використання прибутку пропонується оцінювати рівнем виручки BP підприємства за певний відрізок часу як $BP = BP_{inv} + BP_{zp}$, де BP_{inv} – виручка, отримана за рахунок інновацій, а BP_{zp} – за рахунок вкладень в матеріальне забезпечення працівників. Тоді максимальне значення виручки розглядатиметься як критерій оптимального розподілу прибутку.

Створювана модель повинна в аналітичній формі визначити конструкцію ефективності інвестицій в підвищення ефективності діяльності працівників. Архітектуру конструкції формує соціальне і економічне середовище, в якому функціонує підприємство. Йдеться як про зовнішні чинники (розміри оплати праці і прибутки на інших підприємствах, рівень безробіття в місті, попит на товари, що реалізуються), так і про внутрішні чинники (досконалість технології виробництва торгівлі, професіоналізм співробітників і тому

подібне) При цьому зовнішнє середовище впливає на отримання виручки однаково при будь-якій мірі уваги до матеріальної зацікавленості працівників. Іншими словами, вплив середовища однаковий при будь-якому значенні α_{zp} , тому воно повинне увійти до моделі ефективності інвестицій як деякого множника BP_{zp}° . Що стосується ролі внутрішніх чинників, то вони або посилюють, або послаблюють значення α_{zp} : працівник при одній і тій же величині матеріального достатку може мати різну продуктивність праці залежно від стану економіки підприємства, від рівня виробничої культури і так далі. Звідси витікає, що вплив внутрішніх чинників потрібно враховувати у вигляді співмножника C_{zp} при α_{zp} (або при $a_{inv} = 1 - \alpha_{zp}$). Назвемо C_{zp} інтенсивністю впливу зацікавленості працівників на виручку підприємства.

Далі помічено, що чутливість виручки BP_{zp} , що є результатом трудової діяльності людей, при зменшенні α_{inv} (отже, при збільшенні $\alpha_{zp} = 1 - \alpha_{inv}$), вище при великих α_{inv} , чим при малих α_{inv} . Викладеним особливостям задовольняє функція

$$BP_{zp}(\alpha_{inv}) = BP_{zp}^\circ (1 - e^{-C_{zp}(1 - \alpha_{inv})}). \quad (1)$$

Нами обгрунтована побудова аналітичної моделі, що встановлює залежність виручки підприємства BP_{inv} , що визначається, з одного боку, використанням основних засобів підприємства, і часткою прибутку a_{inv} , що направляється на інноваційну діяльність, а також впливом соціально-економічного середовища, в якому функціонує підприємство, і якісними показниками з іншою.

На можливості підприємства здійснювати інноваційну діяльність великий вплив чинять внутрішнє і зовнішнє середовище. Йдеться передусім про вибір високих організаційних і управлінських технологій розвитку торговельної справи, про можливості якісного вдосконалення професійного рівня співробітників. Дія середовища на виручку однаково при будь-якому значенні a_{inv} , воно може викликати підвищення або зниження виручки незалежно від розміру інвестицій на розвиток; характеризує можливості раціонально використовувати інвестиційні ресурси. Через викладене, вплив середовища на ефективність інвестицій в інноваційну діяльність слід відбити в моделі у формі множника BP_{zp}° .

На ефективність інноваційної діяльності істотний вплив робить адресність вибору вектору і напрямів розвитку підприємства холдингу. Від цього залежатиме характер і змістовність отримуваних результатів. Якщо кошти інвестуються в нові технології торгівлі, то передбачається результат однієї якості, при вкладенні в оновлення асортименту товарів принципово - іншої якості. Нова ситуація виникає при одночасному вкладенні засобів у вдосконалення технологій, в поліпшення асортименту. Вдалий вибір тих або інших напрямів інвестиційних ресурсів посилює роль величини α_{inv} . Цю обставину можна врахувати введенням співмножника C_{inv} при a_{inv} . У дисертації цей співмножник визначений як інтенсивність впливу інвестиційної діяльності на економіку підприємства.

На вигляд функції $BP_{inv}(\alpha_{inv})$ значущий вплив чинить інноваційна активність підприємства: мають значення терміни оновлення товарів, що реалізуються, рівень досконалості технології продажів; міра відповідності обслуговування клієнтів сучасним вимогам; рівень кваліфікації співробітників підприємства; міра досконалості зв'язку споживачів з виробниками товарів; дієвість реклами. У світлі викладеного нами розглянуто три ситуації.

1) Підприємства з досить пасивною інноваційною діяльністю використовує кожен можливість акумулювати нововведення, що супроводжується істотнішим зростанням виручки; тут зростання виручки BP_{inv} відбувається випереджаючим чином порівняно із зростанням α_{inv} ; впровадження одних інноваційних заходів забезпечує благодатний ґрунт для успішної реалізації інших. Отже, функція $BP_{inv}(\alpha_{inv})$ має бути такою, що зростає з опуклістю вниз. Викладеним несуперечливим умовам задовольняє функція

$$BP_{inv} = BP_{inv}^\circ (e^{C_{inv} \cdot \alpha_{inv}} - 1). \quad (2)$$

2) Зростання частки вкладень в інноваційну діяльність α_{ud} супроводжується лінійним збільшенням виручки W_{ud} ; тут також необхідно враховувати вплив як зовнішнього середовища, так і внутрішнього стану підприємства, тобто необхідно ввести множник W_{ud}° і інтенсивність інвестицій C_{ud} . Функція $W_{ud}(\alpha_{ud})$ має лінійно зростаючий характер (рис. 7):

$$BP_{inv}(\alpha_{inv}) = BP_{inv}^\circ C_{inv} \alpha_{inv}. \quad (3)$$

3) На підприємстві питанням розвитку приділяється цілеспрямована увага (підприємство з активною інноваційною діяльністю), тому акумуляцію нововведення можна кваліфікувати як помірне невисокі; кожен наступний приріст уваги до інвестиційної діяльності викликає незначне збільшення виручки BP_{inv} . В результаті функція $BP_{inv}(\alpha_{inv})$ матиме зростаючий характер з опуклістю вгору. Викладеним умовам задовольняє функція (рис. 8):

Значення α_{inv} може приймати оптимальне значення, якщо виручка підприємства $BP(\alpha_{inv}) = BP_{inv}(\alpha_{inv}) + BP_{zp}(\alpha_{inv})$ набуває найбільшого значення.

Умови існування максимуму виглядають так:

$$\frac{dW(\alpha_{ia})}{d\alpha_{ia}} > 0 \text{ при } \alpha_{ia} \rightarrow 0, \quad \frac{dW(\alpha_{ia})}{d\alpha_{ia}} < 0 \text{ при } \alpha_{ia} \rightarrow 1. \quad (4)$$

Ми пропонуємо співвідношення між значеннями BP_{inv}° , BP_{zp}° , C_{inv} і C_{zp} , які визначають умови оптимальності розподілу засобів, що інвестуються, на розвиток (α_{inv}) і на споживання (α_{zp}).

$$BP_{inv} = BP_{inv}^\circ (1 - e^{-C_{inv} \alpha_{inv}}). \quad (5)$$

Висновки. Встановлено, що множники BP_{inv}° і BP_{zp}° приймають тим більші значення, ніж

сприятливішими є зовнішні умови для інноваційної діяльності і для закріплення працівників на підприємстві. Умови ж існування оптимальності розподілу засобів на розвиток і на споживання тим ширше, чим більше інноваційно активним є підприємство. З табл. 1 також слідує, що оптимальне значення частки засобів, призначених для інноваційної діяльності тим більше, чим більше пасивним до інновацій характеризується у минулому підприємство. Ці висновки свідчать про адекватність розроблених в монографії моделей ефективності інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Правільєв О.В. Проблеми зайнятості населення та основні напрямки їх вирішення / О.В. Правільєв // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. – К. : Наук.-дослід. екон. інститут. – 2004. – Вип. 7. – С. 56-60.
2. . Перегудова Т.В. Чинники мотивації та стимулювання безробітних до економічної активності / Т.В. Перегудова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2004. – №1 (71), ч. 2. – С. 135-139.

Keywords: Factors, labor force, instrument of labor, investments, result, labor force activity, efficiency, development.

Ключові слова: фактори, трудові ресурси, засоби праці, вкладення, інвестиції, результат, активність трудових ресурсів, ефективність, розвиток.

Ключевые слова. факторы, трудовые ресурсы, средства труда, вложения, инвестиции, результат, активность трудовых ресурсов, эффективность, развитие.

УДК 325.477

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДЕФІНІЦІЙ «СТРАХОВИЙ РИНОК» ТА «СТРАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Білоус С. І., викладач, Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, м. Черкаси

Білоус С. І. Класифікаційні характеристики дефініцій «страховий ринок» та «страхова діяльність».

У роботі визначені дефініції «страховий ринок», «страхова діяльність» та «пайове страхування життя», охарактеризовано процес страхування та страхова справа в цілому, також виділені їх класифікаційні ознаки як раціональної системи формування страхових резервів. Класифікація у страхуванні має дуже важливе, як теоретичне, так і прикладне значення. Класифікація у страхуванні має принципове значення для формування страхових резервів та адекватної статистики, формування структури ринку, здійснення нагляду за діяльністю страхових організацій. Для конкретизації страхових інтересів страхувальників об'єкти поділяються на галузі, підгалузі, види і страхові події. Автором запропоновано виділяти наступні групи: I група - перестраховання, процес забезпечує фінансовий захист страховика від фінансових втрат, які він поніс би якби йому довелося робити страхові виплати за договорами страхування, не маючи перестрахового покриття; II група - діяльність страхових посередників - агентів та брокерів, що здійснюють посередницькі послуги, що підлягає ліцензуванню і державному контролю в умовах подальшого розвитку страхового ринку України і посилення вимог особливо до страховиків, що займаються страхуванням життя; III група - діяльність з надання афілійованих послуг (додаткові послуги в страховій та перестраховій діяльності: послуги актуаріїв, аварійних комісарів, служб оцінки збитку і т.д.), а також послуг Асистанс-служб (необхідні послуги страхувальникам, що знаходяться в скрутному становищі в дорозі, за межами місця проживання, реєстрації).

Белоус С. И. Классификационные характеристики дефиниций «страховой рынок» и «страховая деятельность».

В работе определены дефиниции «страховой рынок», «страховая деятельность» и «паевое страхование жизни», охарактеризован процесс страхования и страховое дело в целом, также выделены их классификационные признаки как рациональной системы формирования страховых резервов. Классификация в страховании имеет очень важное, как теоретическое, так и прикладное значение. Классификация в страховании имеет принципиальное значение для формирования страховых резервов и адекватной статистики, формирования структуры рынка, осуществления надзора за деятельностью страховых организаций. Для конкретизации страховых интересов страхователей объекты разделяются на отрасли, подотрасли, виды и страховые события. Автором предложено выделять следующие группы: I группа - перестрахование, процесс обеспечивает финансовую защиту страховщика от финансовых потерь, которые он понес бы если бы ему пришлось делать страховые выплаты по договорам страхования, не имея перестрахового покрытия; II группа - деятельность страховых посредников - агентов и брокеров, которые осуществляют посреднические услуги, это подлежит лицензированию и государственному контролю в условиях дальнейшего развития страхового рынка